

Zrozumieć dezinformację

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

cybergia.pl

FAKE NEWS I DEZINFORMACJA

Fake news i dezinformacja są powszechnym i trudnym do opanowania problemem, który wymaga działań na poziomie:

- **INDYWIDUALNYM** (edukacja, krytyczne myślenie),
- **SYSTEMOWYM** (regulacje prawne, działania fact-checkerów).

Platformy
fact-checkingowe służą
do weryfikacji informacji,
które mogą być **fałszywe,**
mylące lub niepełne.

Pomagają ocenić
wiarygodność treści
w internecie i w mediach
(społecznościowych).

POCZYTAJ, POSŁUCHAJ:

https://demagog.org.pl/analizy_i_raporty/jak-korzystac-z-pracy-fact-checkerow-mapa-dzialalnosci-demagoga/
<https://www.gov.pl/web/5g/jak-rozpoznać-fake-newsa-nie-tylko-o-lacznosci-sprawdz-koniecznosc>
<https://www.polskieradio.pl/10/10944/Artykul/3456590,Czym-jest-factchecking-Jak-korzystac-z-pracy-factcheckerow>

FAKT CZY FAKE NEWS?

Fake news – jak nie
dać się oszukać?
Goethe-Institut Polen:
[www.youtube.com/
watch?v=
kxzn6JcPhNY](https://www.youtube.com/watch?v=kxzn6JcPhNY)

**Jak rozpoznać
fake newsy?
Jak stawić im czoła?
OBEJRZYJ!**

Czym są fake newsy?
Ministerstwo
Obrony Narodowej:
[www.youtube.com/
watch?v=
LdwYKMSs3zA](https://www.youtube.com/watch?v=LdwYKMSs3zA)

KROK

ZWRÓĆ UWAGĘ NA ŹRÓDŁO INFORMACJI

PYTANIE:

Czy znasz daną stronę, gazetę lub profil
w mediach społecznościowych?

WSKAZÓWKA:

Wiarygodne źródła mają
sprawdzoną reputację, np.
znane gazety, strony rządowe
i/lub instytucje naukowe. Jeśli
źródło wydaje się podejrzane,
lepiej je sprawdzić.

Strony z fałszywymi
wiadomościami mogą
używać adresów URL
podobnych do prawdziwych
gazet i portali.

KROK SPRAWDŹ AUTORA/AUTORKE I DATĘ

PYTANIE:

Kto (i kiedy) napisał artykuł?
Czy autor/ka jest ekspertem?

WSKAZÓWKA:

Poszukaj innych treści, które tworzy autor/ka. Sprawdź, czy pracuje niezależnie, gdzie publikuje. Jeśli artykuł jest anonimowy, warto zachować ostrożność.

Upewnij się, czy wiadomość jest aktualna – *fake newsy* często wykorzystują stare wydarzenia.

KROK

ZASTANÓW SIĘ NAD CELEM INFORMACJI, OCENĀ NAGŁÓWEK

PYTANIE:

Czy wiadomość ma wzbudzić emocje,
np. strach, oburzenie lub smutek?

WSKAZÓWKA:

Fake newsy często manipulują (negatywnymi) emocjami, aby zwiększyć zasięg. Jeśli informacja brzmi sensacyjnie, warto ją sprawdzić.

Fake newsy często mają clickbaitowe* nagłówki. Zwróć uwagę na sformułowania typu: „szokujący”, „niesamowity”, „ukrywana prawda”. Emocjonalny język sugeruje, że mamy do czynienia z opiniami, a nie faktami.

*intrygujący, skłaniający do kliknięcia

KROK

ZWERYFIKUJ TREŚĆ, SPRAWDŹ FAKTY

PYTANIE:

Czy informacja jest zgodna z tym, co już wiesz?
Czy są podane źródła danych?

WSKAZÓWKA:

Sprawdź, czy inne,
wiarygodne źródła również
o tym piszą. Jeśli temat jest
istotny, na pewno znajdziesz
potwierdzenie
w dużych/innych mediach.

Jeśli informacja opiera się
na faktach, powinny być
wymienione źródła,
np. badania, statystyki,
eksperci.

KROK

ZWRÓĆ UWAGĘ NA BŁĘDY (JĘZYKOWE)

PYTANIE:

Czy tekst jest logiczny, napisany poprawnie?

WSKAZÓWKA:

Fake newsy mogą zawierać błędy ortograficzne, gramatyczne, stylistyczne lub nielogiczne zdania, a także pomyłki w faktach, ponieważ są często generowane lub tłumaczone automatycznie.

KROK

ZWRÓĆ UWAGĘ NA DŹWIĘK I GRAFIKĘ

PYTANIE:

Czy obraz/nagranie wygląda/brzmi naturalnie i pasuje do treści?

WSKAZÓWKA:

Google Reverse Image Search to narzędzie do weryfikacji obrazów, które pokazuje, czy dany obraz był już używany w innych kontekstach.

Jeśli chcesz sprawdzić, czy treść została stworzona przez sztuczną inteligencję, możesz użyć bezpłatnych narzędzi takich jak *AI or Not* lub *AI-Generated Image Detection*.

KROK

WYJDŹ Z BAŃKI INFORMACYJNEJ

PYTANIE:

Czy jesteś obiektywny?
Czy Twoje źródła informacji są zróżnicowane?

WSKAZÓWKA:

Ludzie z zasady są ufni
i rzadziej kwestionują treści
zgodne z ich światopoglądem.
Nie odrzucaj danej informacji
tylko dlatego, że nie zgadza
się z Twoimi przekonaniemami.

Ograniczony dostęp do
odmiennych źródeł informacji
sprawia, że trudniej jest nam
rozpoznać fałszywe lub
manipulacyjne treści.
Sprawdzaj inne punkty
widzenia. Porównuj
wiadomości z różnych źródeł.

KROK

UŻYJ NARZĘDZI DO WERYFIKACJI

PYTANIE:

Czy ktoś już zweryfikował daną informację?

WSKAZÓWKA:

Odwiedź strony, które pomagają sprawdzać fake newsy, np.:

www.snopes.com

www.demagog.org.pl

www.fake-hunter.pap.pl

www.fakenews.pl

www.sprawdzam.afp.com

Zgłoś informację do weryfikacji!

**WALKA Z
DEZINFORMACJĄ:**

Umożliwiają
sprawdzenie,
czy dana informacja
jest prawdziwa.

EDUKACJA:

Podnoszą świadomość
na temat technik
manipulacji
informacją.

**PO CO
KORZYSTAĆ
Z PLATFORM
FACT-CHECKINGO-
WYCH?**

**ZAPOBIEGANIE
SZERZENIU
FAKE NEWSÓW:**

Pomagają użytkownikom
mediów uniknąć
rozpowszechniania
nieprawdziwych
informacji.

**POPRAWA
JAKOŚCI
DEBATY PUBLICZNEJ:**

Promują rzetelność,
odpowiedzialność
i weryfikację
źródeł w dyskusjach.

JAK WYKORZYSTYWAĆ PLATFORMY FACT-CHECKINGOWE?

► EDUKACJA WŁASNA:

Regularne odwiedzanie tych stron pomaga zrozumieć, jak działa dezinformacja i jak jej unikać.

SPRAWDZANIE WIARYGODNOŚCI INFORMACJI ◀

Jeśli masz wątpliwości co do treści w artykule, mediach (społecznościowych) lub wypowiedzi publicznej, wpisz kluczowe słowa na stronie platformy.

► WERYFIKACJA PRZED UDOSTĘPNIENIEM:

Przed podzieleniem się treścią w mediach społecznościowych, sprawdź, czy to nie *fake news*.

ZGŁASZANIE PODEJRZANYCH TREŚCI ◀

Niektóre platformy, np. Fake Hunter i Demagog, pozwalają użytkownikom zgłaszać podejrzaną informację do analizy.

► ANALIZA MEDIALNA I BADANIA

Dziennikarze, naukowcy i studenci mogą wykorzystywać platformy do zbierania danych na temat dezinformacji i jej wpływu.

FACT-CHECKING: SPRAWDZAM!

Instytuty badawcze, uniwersytety oraz media analizują skuteczność fact-checkerów i publikują raporty na ten temat.

Dziennikarze i eksperci weryfikują pracę fact-checkerów.

**Kto sprawdza
fact-checkerów?
Czy można im ufać?**

Organizacje fact-checkingowe mogą ubiegać się o certyfikaty IFCN (International Fact-Checking Network), jeśli spełniają określone standardy.

Użytkownicy Internetu mogą zgłaszać błędy.

Por. też: <https://cyberpolicy.nask.pl/czym-jest-fact-checking-zarys-inicjatyw-na-swiecie-i-w-polsce/>

FACT-CHECKING **kontra** FAKE NEWSY

– KTO WYGRYWA?

Badania pokazują, że osoby, które choć raz przeczytały analizę fact-checkingową, skuteczniej weryfikują prawdziwość informacji.

Niestety efekt jest krótkotrwały, dlatego ważne jest, by stale ćwiczyć krytyczne myślenie.

Im więcej osób będzie umiało samodzielnie weryfikować informacje, tym trudniej będzie manipulować opinią publiczną.

HIGIENA CYFROWA ...

... to takie używanie urządzeń ekranowych,
które chroni Twoje zdrowie
(fizyczne, psychiczne i społeczne).

Stawianie granic
i kontrola
w używaniu urządzeń
ekranowych

Bezpieczne
używanie Internetu
i urządzeń
ekranowych

Tworzenie
i odbieranie
informacji
w Internecie

Inne zachowania
prozdrowotne
związane z używaniem
urządzeń ekranowych
i Internetu

Źródło: Instytut Cyfrowego Obywatelstwa <https://cyfroweobywatelstwo.pl/higiena-cyfrowa-a-zdrowie>

TWORZENIE I ODBIERANIE INFORMACJI W INTERNECIE

Twoje posty,
komentarze, lajki
mogą mieć
konsekwencje dla
Ciebie i innych osób,
np. mogą wpływać
na bezpieczeństwo
lub samopoczucie
innych.

**ODPOWIEDZIALNE
TWORZENIE
TREŚCI**

Zgłaszaj
administratorom
danej strony lub
aplikacji nienawistne
wpisy, **nieprawdziwe**
wiadomości albo
fałszywe profile
w Internecie.

**REAGOWANIE
NA NIEPOKOJĄCE
LUB
NIEBEZPIECZNE
TREŚCI**

W Internecie każdy
może opublikować
informacje na
dowolny temat.
Miej **ograniczone**
zaufanie do treści
w Internecie,
weryfikuj informacje
zanim je
rozpowszechnisz.

**DOBÓR
I WERYFIKACJA
TREŚCI**

Na podstawie: <https://cyfroweobywatelstwo.pl/>

HIGIENA CYFROWA

CZY ŚWIADOMIE I BEZPIECZNIE KORZYSTASZ Z TECHNOLOGII I INTERNETU?

Przeczytaj raport z Ogólnopolskiego Badania
Higieny Cyfrowej:

www.cyfroweobywatelstwo.pl/wp-content/uploads/2023/03/Ogolnopolskie-Badanie-Higieny-Cyfrowej-2022_Raport.pdf

Zrób test higieny cyfrowej:

www.cyfroweobywatelstwo.pl/test-higieny-cyfrowej

JAK ROZPOZNAĆ DEEPPFAKE?

GŁOS

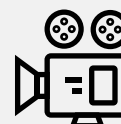
- nietypowa intonacja
- nieuzasadnione zmiany akcentu, języka, głośności
- nienaturalne odgłosy w tle lub ich brak
- sztuczna, pozbawiona emocji barwa głosu

OBRAZ

- ruchy ust niesynchronizowane z treścią wypowiedzi
- plamy, zniekształcenia, rozmycia w okolicy ust
- deformacje, znikające elementy twarzy

OBEJRZYJ!

[www.nask.pl/aktualnosci/
jak-rozpoznać-deepfake-po-bledach-w-glosie](http://www.nask.pl/aktualnosci/jak-rozpoznać-deepfake-po-bledach-w-glosie)

[www.nask.pl/aktualnosci/
jak-rozpoznać-deepfake-po-bledach-w-obrazie](http://www.nask.pl/aktualnosci/jak-rozpoznać-deepfake-po-bledach-w-obrazie)

MONOLOG ALGORYTMU

Gromadzimy
mnóstwo danych;
dzięki temu wiemy,
co jest dla Ciebie
ważne.

Potrafimy ustalić
Twoje preferencje
polityczne.

Śledzimy ważne
wydarzenia
w Twoim życiu.

**Co algorytmy chciałyby
Ci powiedzieć? Posłuchaj:**

[https://www.youtube.com/
watch?v=5y0ubcX9Tr0](https://www.youtube.com/watch?v=5y0ubcX9Tr0)

Na naszą wiedzę
jest duże
zapotrzebowanie.